

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 10.-11.10.2024 Luxemburg; neuvostoraportti, oikeusasiat

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 10.-11.10,2024 Luxemburg

Neuvosto otti tiedoksi tilannekatsauksen huumausainekaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta oikeusalan näkökulmasta. Eurojustin puheenjohtaja osallistui asiakohdan käsittelyyn.

Neuvosto otti tiedoksi tilannekatsauksen oikeudellisista toimista ja rankaisemattomuuden vastaisesta taistelusta liittyen Venäjän hyökkäykseen Ukrainaa vastaan.

Neuvosto kävi keskustelun EU:n rasismintorjunnan toimintaohjelman toimeenpanosta, josta komissio julkaisi täytäntöönpanoraportin 25.9.2024. Euroopan perusoikeusviraston johtaja osallistui asiakohdan käsittelyyn.

Työlounaan aiheena oli oikeussuojakeinoihin pääsyn edistäminen oikeusvaltioperiaatteen ja kilpailukyvyn näkökulmasta, ja keskustelua käytiin taloudellisten toimijoiden, erityisesti pk-yritysten oikeussuojan saatuuden edistämisestä.

Huumausainekaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunta (tilannekatsaus)

Neuvosto otti tiedoksi puheenjohtajavaltion ja komission tilannekatsauksen huumausainekaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta. Eurojust kertoi vasta perustetun Euroopan oikeudellisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen verkoston (EJOCN) työn käynnistymisestä. Syyskuun lopussa toimintansa aloittaneen verkoston puitteissa on tarkoitus tiivistää järjestäytyneeseen rikollisuuteen erikoistuneiden syyttäjien yhteistyötä. Verkoston kokouksessa esiin otettuja ajankohtaisia kysymyksiä ovat esimerkiksi tietojenvaihto, järjestäytyneiden rikollisryhmien käyttämät salatut yhteydenpitokanavat ja kolmasmaayhteistyö. Verkosto keskittyy aluksi huumausainekauppaan. Puheenjohtaja painotti oikeusalan näkökulmasta keskeisenä toimenä EJOCN:n ohella kolmasmaayhteistyötä. Myös Euroopan ulkosuhdehallinto toi esiin kolmasmaayhteistyöhön liittyviä näkökohtia mainiten välineinä muun muassa kohdennetut toimet ja korkean tason viestit, myös ongelmien tuominen esiin.

Komissio korosti, että järjestäytynyttä rikollisuutta vastustavia toimia on tehtävä kiireellisesti. Kiinnitti huomiota, että monilla aloitteilla on liityntöjä Eurojustiin ja että Eurojustin lisääntyneet tehtävät ja kasvava kysyntä toimille on huomioitava sen resursseissa. Kolmasmaayhteistyön osalta nosti esiin Eurojust-yhteistyösopimukset, jollainen on jo solmittu Armenian kanssa ja saadaan pian solmituksi myös Bosnia-Hertsegovinan ja Libanonin kanssa. Kolmasmaayhteistyön liittyen on myös tunnistettu prioriteettimaita.

Puheenjohtaja kertoi, että joulukuun OSA-neuvostossa esitellään järjestäytyneen rikollisuuden vastaisia prioriteettitoimia koskeva edistymisraportti.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa vastaan: rankaisemattomuuden vastainen taistelu (tilannekatsaus)

Neuvosto otti tiedoksi tilannekatsauksen oikeudellisista toimista ja rankaisemattomuuden vastaisesta taistelusta liittyen Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainaa vastaan.

Puheenjohtaja nosti esiin viimeaikaisista kehityskuluista mm. sen, että Ukraina on liittymässä Rooman perussääntöön kansainvälisestä rikostuomioistuimesta ja että Eurojustin yhteyteen perustettua yhteistä tutkintatiimiä koskeva sopimus on syyskuussa laajennettu käsittämään myös laittomat pidätykset ja niihin liittyvän epäinhimillisen kohtelun ja kidutuksen.

Komissio kävi läpi toimet, joilla Ukrainaa on tuettu viimeisen kahden vuoden aikana. Keskiössä on ollut erityisesti todisteiden kerääminen ja Venäjän aiheuttamien vahinkojen korvaaminen. Komissio on keskittynyt mahdollistamaan todisteiden keräämisen, tallentamisen ja analyysin. Vakavimpien kansainvälisten rikosten todisteiden tietojärjestelmä (CICED) sisältää jo 3 500 tapausta 15 maasta. Tietojärjestelmän lisäarvo on selkeästi nähtävissä, ja on tärkeää, että sinne viedään tapauksia. Tietojärjestelmän avulla voidaan yhdistää eri jäsenvaltioiden todisteita ja tapauksia toisiinsa. Viittasi puheenvuorossaan myös annettuihin pidätysmääräyksiin. Tutkintojen ja syytteen esittämisen tukemisen osalta mainitsi, että yhteisen tutkintatiimin työ on ollut ajava voima Ukrainassa tapahtuneisiin rikoksiin liittyvissä tutkimuksissa. Lisäksi kansainvälinen keskus hyökkäysrikoksen syyttämiseksi (ICPA) on koonnut relevanttia asiantuntemusta yhteen paikkaan. Erityistuomioistuimen osalta korosti tarvetta edetä nopeasti. Vahinkorekisteriin on tullut jo 10 000 vaadetta, seuraava askel on vaa-dekomission perustaminen, jonka perustamista EU tukee. Kompensaatiomekanismi halutaan toimintaan ensi vuoden puolivälissä, mikä edellyttää läheistä yhteistyötä neuvotteluissa. Taistelu jatkuu yhtäältä rankaisemattomuutta torjumalla ja toisaalta varmistamalla, että Venäjä korvaa aiheuttamansa vahingot.

Eurojustin puheenjohtaja Hamran piti kaikkia edellä mainittuja askeleita tärkeinä, mutta korosti vakavien kansainvälisten rikosten dokumentaation ja tutkimuksen pitkäjänteisyyden merkitystä. Nosti esiin kolme tässä työssä tärkeää elementtiä. Ensinnäkin tarvitaan vahvaa poliittista tukea, jota ilman CICED ja ICPA eivät olisi olleet mahdollisia. Toiseksi on vahvistettava kansallisia viranomaisia, jotka voivat tutkia tapauksia kansainvälisen toimivallan (universaali toimivalta) nojalla. Eurojust tukee tässä työssä. Toinen esiin, että vakavien kansainvälisten rikosten tutkinta kuuluu valtioille ja ICC:n rooli on täydentävä. Kolmanneksi tarvitaan vahvaa kansainvälistä ja kansainvälisten instituutioiden keskinäistä yhteistyötä. Eurojust korosti myös EU:n ja Eurojustin keskeistä roolia oikeuden tuomisessa ukrainalaisille. Piti tärkeänä, että rankaisemattomuuden torjuminen pysyy korkealla poliittisella agendalla.

Puheenvuoron käyttäneet jäsenvaltiot (ml. Suomi) peräänkuuluttivat sitoutumista rankaisemattomuuden torjuntaan.

Oikeussuojan saatavuuden edistäminen oikeusvaltioperiaatteen ja kilpailukyvyn näkökulmasta (keskustelu)

Työlounaan aiheena oli oikeussuojakeinoihin pääsyn edistäminen oikeusvaltioperiaatteen ja kilpailukyvyn näkökulmasta. Esillä oli taloudellisten toimijoiden, erityisesti pk-yritysten, oikeussuojan saatavuuden edistäminen. Puheenjohtaja oli pyytänyt, että keskustelussa tuotaisiin esiin mm. hyviä käytänteitä siitä, miten lainsäädännön ja oikeudellisten tietojen avoimuutta, selkeyttä ja saatavuutta voitaisiin lisätä, jotta helpotettaisiin kaikkien ja erityisesti pk-yritysten yhdenvertaista ja tehokasta oikeussuojaa ja miten olemassa olevia välineitä eli Euroopan oikeusportaalia voidaan hyödyntää tässä tavoitteessa. Lisäksi puheenjohtaja pyysi jäsenmaiden näkemyksiä vaihtoehtoisesta riidanratkaisusta ja sen hyödyllisyydestä välineenä oikeussuojan saamisessa pk-yrityksille.

Rasismin torjunta: rasismintorjunnan toimintasuunnitelman täytäntöönpanokertomus (keskustelu)

Kokouksessa keskusteltiin EU:n rasismintorjunnan toimintaohjelman toimeenpanosta,

josta komissio julkaisi täytäntöönpanoraportin 25.9.2024. EU:n perusoikeusviraston johtaja Sirpa Rautio osallistui asiakohdan käsittelyyn.

Puheenjohtaja korosti käsiteltävän aiheen tärkeyttä ja nosti esille antisemitismiin ja muslimivihaan liittyvät haasteet, joita geopoliittinen tilanne pahentaa. Painotti myös EU:n perusoikeusviraston työtä. Puheenjohtajan keskusteluasiakirjassa pyydettiin ministereitä tuomaan esiin EU:n rasismintorjunnan toimintasuunnitelman 2020–2025 täytäntöönpanossa havaittuja haasteita sekä millaisia kansallisia lisätoimia tarvitaan ja miten EU-toimijat voivat tukea kansallista täytäntöönpanoa.

Komissio totesi, että viime vuodet osoittavat rasismien kasvun Euroopassa. Painotti, että vankka lainsäädäntökehys on keskeistä rasismien torjunnassa. On sitoutunut luomaan välineitä jäsenvaltioiden tukemiseksi rasismien torjunnassa ja pitää tärkeänä luoda yhteiskunta ilman rasismia ja syrjintää. Komissio on keskittynyt EU:n rasismintorjuntapuitepäättöksen toimeenpanoon varmistaakseen, että puitepäättös saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä, ja on joissakin tapauksissa lopulta turvautunut rikkomusmenettelyihin. Nosti esille myös kesäkuussa 2024 voimaan tulleet tasa-arvoelimiä koskevat direktiivit, joilla vahvistetaan kansallisten tasa-arvoelinten roolia ja riippumattomuutta. Komissio nosti esille myös yhdenvertaisuus- ja syrjimättömyystilastoja käsittelevän työryhmän, jotta yhdenvertaisuutta ja syrjimättömyyttä koskevat tilastot olisivat aiempaa kattavampia ja vertailukelpoisempia. Mainitsi myös erityisestä työryhmästä, joka on avustanut jäsenmaita kansallisten toimintaohjelmien laatimisessa. Vihapuheen osalta mainitsi mm. antisemitismien ja muslimivihan ja nosti esille komission joulukuussa 2023 julkaiseman tiedonannon (*No Place for Hate*), jolla pyritään tehostamaan EU:n toimia vihapuheen ja vihatekojen torjumiseksi. Nosti esille myös, että uuden komission poliittisiin suuntaviivoihin sisältyy maininta uuden EU:n rasisminvastaisen strategian laatimisesta.

EU:n perusoikeusviraston (FRA) johtaja Sirpa Rautio antoi tilannekatsauksen viimeisimpiin kehityskuluihin FRA:n tutkimusten valossa. EU:n rasismintorjunnan toimintasuunnitelma on avainelementti rasismien torjumisessa. FRA on tutkimuksissaan havainnut, että toimintasuunnitelman tehokkaalle toimeenpanolle on kova tarve. Rautio piti EU:ssa kehitettyä politiikkaa rasismintorjunnan saralla merkittävänä. Useimmissa jäsenvaltioissa on toimintasuunnitelmia valmiina tai valmisteilla, mutta tarvitaan myös toimintasuunnitelmien monitorointia ja vastuullisuusmekanismeja. Tarvitaan indikaattoreita käyttäen FRA:n asiantuntemusta ja käytännön työkaluja kuten tasa-arvovaikutusten arviointia. Nosti esiin myös tasa-arvoelimiä koskevat sitovat standardit ja tasa-arvoelinten resurssit. Lisäksi nosti esiin mm. uhrien aseman ja uhrien tietoisuuden oikeuksistaan.

Asiakohdassa käytiin lähes täysi keskustelukierros. Jäsenvaltiot kertoivat kansallisista rasismien vastaisista toimintaohjelmistaan. Komission raportin mukaan 11 jäsenvaltiolla on nimenomainen toimintaohjelma olemassa (ml. Suomi) ja usealla maalla on sellainen tekeillä. Lisäksi joillakin jäsenmailla rasismintorjuntatoimet ovat sisällytettynä johonkin toiseen toimintaohjelmaan, esimerkiksi ihmisoikeustoimintaohjelmaan. Haasteiden osalta useassa puheenvuorossa mainittiin kattavan ja vertailukelpoisen tiedon puute sekä mm. piiloon jäävä syrjintä. Tärkeinä ja tarpeellisina toimina nostettiin useissa puheenvuoroissa esiin mm. hyvien käytäntöjen vaihtaminen, rahoituksen turvaaminen ja myös EU-rahoituksen mahdollisuudet, erilaiset koulutusohjelmat ja viranomaisien tietoisuuden lisääminen sekä kansalaisyhteiskunnan merkittävä rooli rasismien torjumisessa.

Suomi kiitti puheenvuorossaan komissiota toimeenpanoraportista ja perusoikeusvirastoa sen työstä. Kertoí syyskuussa hyväksytystä kansallisesta toimenpideohjelmastaan, jonka valmistelussa huomioitiin myös EU:n rasismintorjunnan toimintasuunnitelma. Ohjelman valmistelussa huomioidiin myös laajasti sidosryhmiltä kerätyt lausunnot sekä tuore tutkimustieto. Ohjelman toimeenpanoon on varattu kuusi miljoonaa euroa ja toimeenpano jatkuu kevääseen 2027 saakka.

Muut asiat

- Puheenjohtaja tiedotti jäsenvaltioita **lainsäädäntöneuvotteluiden tilanteesta**.
- OSA-neuvoston kokouksen yhteydessä hyväksyttiin ilman keskustelua ns. **A-kohtina** neuvoston päätös sopimuksen tekemisestä koskien rikosasioissa Eurojustin kanssa tehtävää oikeu-

dellista yhteistyötä EU:n ja Armenian välillä. Neuvoston päätökset vastaavien sopimusten tekemisestä Bosnia ja Hertsegovinan sekä Libanonin kanssa hyväksyttiin periaatteellisesti Euroopan parlamentin hyväksynnän saamiseksi tehdyn pyynnön kera.

- Puheenjohtaja ja komissio tiedottivat kehityksestä **antisemitismin torjunnan** alalla.
- Komissio antoi tiedoksi **EU:n perusoikeuskirjan soveltamista koskevan kertomuksen vuodelta 2024**
- Puheenjohtaja tiedotti **EU:n liittymisen tilanteesta Euroopan ihmisoikeussopimukseen**. Komissio kertoi EU-tuomioistuimen syyskuussa 2024 antamasta ratkaisusta ns. EULEX Kosovo -asiassa, joka selventävää neuvotteluissa auki olleita ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyviä kysymyksiä
- Slovakia toi **vuoden 2024 oikeusvaltiokertomusta koskevana tiedotusasiana** esiin näkemyksiään oikeusvaltiokertomuksen valmistelusta.
- Komissio antoi tiedoksi **EU:n ja Yhdysvaltojen väliset neuvottelut sähköistä todistusaineistoa koskevasta sopimuksesta**.
- Puheenjohtaja tiedotti jäsenvaltioita **EU:n ja Länsi-Balkanin oikeus- ja sisäministerien forumista**, joka on Montenegrossa Budvassa 28.–29.10.

Suomen edustajat

Valtiosihteeri Teija Makkonen delegaationeen

Asiakirjat

Liitteet

Viite